

POUZE PRO ÚČELY KURZU!

Adam Smith: *Blahobyť národů* (vybrané kapitoly; přel. Antonín Patočka; Jan Laichter, Praha 1928)

„Při rozvoji dělby práce zaměstnání většiny lidí žijících z práce omezuje se na několik velmi jednoduchých úkonů, často na jeden nebo dva. Ale rozumové schopnosti většiny lidí se nutně tvoří jejich obvyklým zaměstnáním. Člověk, jehož celý život jest ztráven vykonáváním několika jednoduchých úkonů, výsledky kterých jsou snad také vždy stejné nebo skoro stejné, nemá příležitosti, aby své rozumové schopnosti uplatňoval, nebo aby cvičil svůj důmysl vynalézáním prostředků k odstranění nesnází, které se nikdy nepřiházejí. Přirozeně proto takové námaze odvyká a obyčejně se stává tak omezeným a nevědomým, jak se jen člověk může státi. Ztrnulost jeho mysli dělá jej neschopným nejen těšiti se nebo míti účast v jakémkoli rozumném hovoru, ale i pojmouti nějaký vznešený, ušlechtilý nebo jemný pocit, a v důsledku toho utvořiti si spravedlivý úsudek o mnoha i obyčejných povinnostech soukromého života. Posouditi veliké a rozsáhlé zájmy své vlasti jest naprosto neschopen; a stejně jest neschopným brániti svou vlast ve válce, leda že by se na jeho přeměnu věnovala zvláštní péče. Jednotvárnost jeho ustáleného života přirozeně kazí odvalu jeho mysli a způsobuje, že pohlíží s hrůzou na nepravdělný, nejistý a dobrodružný život vojenský. Porušuje i činnost jeho těla a činí jej neschopným, aby uplatnil svou sílu, udatnost a vytrvalost v nějakém jiném zaměstnání než v tom, ke kterému byl vychován. Zdá se, že jeho obratnost ve vlastní zvláštní živnosti jest tímto způsobem získána na úkor jeho rozumových, společenských a bojových ctností. Ale do tohoto stavu nutně musí upadnouti v každé pokročilé a civilisované společnosti pracující chudina, tj. většina národa, nedá-li si vláda určitou práci, aby tomu zabránila. ...

Vyučování nižších tříd národa, i kdyby nemělo státu přinášeti žádných výhod, přece jen zasluhuje jeho pozornosti, aby nebyly zcela nevzdělanými. Avšak jejich vyučování přináší státu přece

výhodu nikoli nepatrnou. Čím jsou vzdělanějšími, tím méně podléhají klamům nadšení a pověrám, které jsou u nevědomých národů často příčinou nejhroznějších zmatků. Vzdělaný a inteligentní národ jest kromě toho vždy slušnější a spořádanější, než nevědomý a omezený. Každý se osobně cítí ctihodnějším a domnívá se, že spíše získá úcty svých zákonných nadřízených, a proto také spíše své představené respektuje. Celkem jsou vzdělaní lidé spíše nakloněni zkoumati a schopnější přehlédnouti tendenční obžaloby stranických a štvavých lidí a nenechají se tak snadno zavést do nějakého lichého nebo nepotřebného odporu k činům vlády. Ve svobodných zemích, kde bezpečnost vlády záleží velmi mnoho na příznivém úsudku, který si národ utvoří o jejím postupu, musí jistě býti nanejvýš důležité, aby lid nebyl nakloněn ji posuzovati ukvapeně nebo náladově.“